

יסודות גדר שמיטת קרקע ושמיטת כספים

פרט ואמר "כן תעשה לכרמך לזיתך", וזה הוא בכלל כל מה שיצמח מן הארץ. **בנוגע** לאופי מצוות ההפקר נחלקו רבי יוסף קארו והמב"ט. לדעת הבית יוסף מצוות ההפקר מוטלת על האדם, ואילו המב"ט סבור שההפקר נעשה על ידי התורה, אפקעתא דמלכא. הבית יוסף והמב"ט דנים על פירות נכרי בשנה השביעית, האם הם חייבים במעשר. הבית יוסף סבור שכיון שהגוי לא מפקיר את הפירות הרי שהפירות חייבים במעשר, ואילו לדעת המב"ט התורה הפקירה את הפירות בשביעית, ולכן פטורים מן המעשר. וזו לשון המב"ט (הובא בשו"ת אבקת רוכל סימן כ"ב):

ואם תתעקש לומר כי לא פטרה תורה ממעשרות אלא מה שהוא הפקר, שהם פירות ישראל, אבל פירות גוי שאינו מפקירם יהיו חייבים, לא היא, דאטו ישראל שגדר כרמו ולא הפקירה בשנת השמטה יתחייב במעשר, הא רחמנא אפקרה לארעיה לעניים ולעשירים ולכך אין שום חיוב מעשר, כל שכן דגוי. **וכתב** על כך הבית יוסף (אבקת רוכל סימן כ"ד): ואני אומר כי מה שהוא סובר שהוא עקשות הוא היושר, כי לא נפטרו פירות שביעית ממעשרות אלא מטעם הפקר, וכל שאינו מופקר לא נפטר ממעשרות, ומה שטען אטו ישראל שגדר כרמו ולא הפקיר וכו', יש לומר שזהו כמודיע הדבר בסתום ממנו דאיכא למימר בהא אין הכי נמי שהיא חייבת אע"ג דרחמנא אפקירה כיון דאיהו לא אפקריה, ואפילו אם תמצי לומר דפטורה איכא למימר שאני התם דרחמנא אפקרה מה שאין כן בשל גוי וכו'.

שלוש מצוות מצאנו בשנת השמיטה: הפקר הפירות, שביתת הארץ ממלאכה ושמיטת הכספים. בשלוש אלה יש לדון האם חובת השמיטה היא על האדם: שיפקיר, שלא יעבוד ושישמט כספים, או שגדר השמיטה הוא על הפירות שהם הפקר, איסור על הארץ שלא תיעבד, ועל הכסף שיהיה שייך ללווים ולא למלווים.

א. הפקר הפירות - הפקר האדם או אפקעתא דמלכא?

המקור למצוות הפקרת הפירות בפרשת משפטים (שמות כג י-יא):

ושש שנים תזרע את ארצך ואספת את תבואתה: והשביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביני עמך ויתרם תאכל חית השדה כן תעשה לכרמך לזיתך.

בספר המצוות כותב הרמב"ם את תוכן המצווה: והמצווה הקל"ד היא שצונו להפקיר כל מה שתצמיח הארץ בשנת השמיטה והפקיר צמחי אדמתנו כלם לכל אדם. והוא אמרו יתברך "והשביעית תשמטנה ונטשתה וכו'". ולשון מכילתא [דרשב"י] והלא הכרם והזית בכלל היה ולמה יצא? להקיש אליו, מה כרם מיוחד שהוא בעשה עוברים עליו בלא תעשה, כך כל שהוא בעשה עוברים עליו בלא תעשה. וענין זה המאמר מה שאספר. וזה שאמרו "והשביעית תשמטנה ונטשתה" כולל הפקיר כל מה שיצמח מן הארץ בשנה השביעית מן הענבים והתאנים והזתים והאפרסקין והרמונים והחטים והשעורים וזולת זה. הנה הודיע שהשמטת הכל מצות עשה, ואחר כך

מאי שנא דאוכל מן הנוטות, דפירי דהפקירא אינון, ארעא נמי אפקריה, אמר עולא: בעומדין אילנות על הגבולים. ר' שמעון בן אליקים אמר: גזירה שמא ישא בעמידה. **הרא"ש** והר"ן שם גרסו "ארעא נמי רחמנא אפקריה", וכן המפרש שם כתב בתירוץ הגמרא "שמא ישא בעמידה": "דהאי דאפקריה רחמנא כל זמן שהוא אוכל אז יכול לעמוד לשם דהפקר הוא אבל שלא לצורך אכילה לא אפקריה", כלומר, התורה הפקירה רק את מה שנחוץ לאכילה, ולכן אין למודר הנאה ליכנס לשדה כל זמן שיוכל ליהנות מן הפירות הנוטים לרשות הרבים. ואם כן, נראה כדעת המבי"ט, שישנה אפקעתא דמלכא, ואכן מסוגיה זו מביא המהרי"ט (שו"ת מהרי"ט חלק א' סימן מ"ג) ראייה לדברי אביו המבי"ט.

רש"י בראש השנה (דף טו ע"א) לכאורה סותר את דברי עצמו, שכן כתב בראשית הסוגיה (ד"ה יד הכל ממשמשין בה): "נהי דלא מחייב לאפקורה דלא נהגא בה שביעית...". ומשמע שחייב אדם להפקיר ועל ידי זה נפטר הפירות מן המעשר, ובהמשך (ד"ה רב המנונא) כתב: "דכיון דשביעית לא נהגא בה, ולא הפקרא דמלכא היא" (וכן בד"ה מיתבי ולקמן דף טו ע"ב ד"ה חיסורי מחסרא). אלא נראה שהביטוי אפקעתא דמלכא אינו מכריח שיש כאן הפקר על ידי התורה, אלא שהתורה מצווה על האדם להפקיר את קרקעו, בדומה למה שפירשנו לעיל בלשון הגמרא (בבא מציעא דף לט ע"א) שנטישת הפירות היא אפקעתא דמלכא.

מקובל לומר כי דעת הבית יוסף היא שההפקר נעשה על ידי האדם בלבד. אולם, הבית

נראה כי ניתן למצוא לכל שיטה בית אב בדברי הראשונים, שכן לשון הרמב"ם בספר המצוות היא "שצונו להפקיר", ולא שהארץ מופקרת מאליה, וזאת כהבנת הבית יוסף. וכן במשנה תורה כותב הרמב"ם (הלכות שמיטה ויובל פרק ד' הלכה כד):

מצות עשה להשמיט כל מה שתוציא הארץ בשביעית שנאמר "והשביעית תשמטנה ונטשתה", וכל הנועל כרמו או סגר שדהו בשביעית ביטל מצות עשה, וכן אם אסף כל פירותיו לתוך ביתו, אלא יפקיר הכל ויד הכל שוין.

ומכל זה נראה כדעת הבית יוסף, שמצוות ההפקר מוטלת על האדם. אולם, מן הגמרא בבבא מציעא (דף לט ע"א) נראה לכאורה כדעת המבי"ט, שכן נאמר שם:

נטושים דבעל כרחן, דכתיב והשביעית תשמטנה ונטשתה - אפקעתא דמלכא.

ואמנם, יש מקום לדחות ראייה זו, ולומר שכוונת הסוגיה היא שהתורה מצווה את האדם להפקיר, ובעל כורחו חייב האדם להישמע לציווי התורה, ולא שיש כאן הפקעה בעל כורחו של בעל השדה על ידי התורה.

אולם יש לעיין בסוגיה בנדירים (דף מב ע"א):

המודר הנאה מחבירו לפני שביעית - אינו יורד לתוך שדהו, ואינו אוכל מן הנוטות, ובשביעית - אינו יורד לתוך שדהו, אבל אוכל הוא מן הנטיעות הנוטות.

המשנה אומרת כי מי שנדר הנאה מחברו בשביעית אינו יכול להכנס לתוך שדה חברו, אך הוא יכול לאכול מנטיעות חברו הנוטות לרשות הרבים. הגמרא התקשתה בהבנת דין זה:

ההפקר הוא כאן מאפקעתא-דמלכא, וממילא יד הכל שוה בו ופטור מן המעשרות, ורק אם גדר את כרמו והראה בפועל בפירוש שאינו מפקירו, בזה נוטה הב"י לחדש דיש לומר, שאע"פ שעבר על איסור-תורה מ"מ מועלת חזקתו להחזיק בשלו ויצא מדין הפקר, וממילא חייב במעשרות. וביותר יש לצדד דעת הב"י דמיירי כשגדר את כרמו קודם שגדלו בו הפירות, שמשבאו הפירות לעולם באו ברשותו ולא נעשו הפקר מעולם.

הרב קוק טוען שבאופן עקרוני יש אפקעתא דמלכא המפקירה את הפירות, אלא שהאדם יכול היה לזכות בפירות מדין קנין חצר. לכן צריך האדם להפקיר על מנת שלא יזכה בפירות לאחר ההפקר.

לפי מהלך זה שיטת הבית יוסף דומה מאד לשיטת המב"ט. שניהם מסכימים שישנה הפקעת בעלות על ידי התורה, אלא שהבית יוסף סבור שהאדם יכול לזכות בפירות באמצעות קנין חצרו, ולכן אנו זקוקים גם להפקר הקרקע מצדו.

לפי זה נוכל לתרץ את קושיית הרידב"ז על השיטה הסוברת כי בשמיטה ישנה הפקעה ממילא של התורה. המשנה בפאה (פרק ו' משנה א') קובעת כי לדעת בית הלל הפקר חל רק אם הוא נעשה בכוונה להפקיר לעניים ולעשירים כאחד, והמקור לכך שרק הפקר כזה נחשב כהפקר, הוא מדין הפקר בשמיטה. שואל הרידב"ז כיצד ניתן ללמוד משביעית שהפקר חל רק אם הוא לעניים ולעשירים כאחד, הרי בשמיטה מדובר באפקעתא דמלכא ולא בהפקר שנעשה על ידי האדם.

יוסף באבקת רוכל שהובא לעיל כותב גם בלשון אחר:

אף על גב דרחמנא אפקרה כיון דאיהו לא אפקריה.

מה משמעות הביטוי 'רחמנא אפקרה' לשיטת הבית יוסף? נראה כי יש לומר שהתורה מפקירה את הפירות בתנאי שהאדם סומך את ידיו על הפקר זה, ולפי זה די בכך שהאדם מסכים בדעתו להפקיר את פירותיו, וממילא ההפקר חל באמצעות הפקעת הבעלות של התורה.

אמנם, במכילתא שהביא בכסף משנה (הלכות שמיטה ויובל פרק ד' הלכה כד) נראה כי לא ניתן להסתפק בגילוי דעת בלבד:

במכילתא "והשביעית תשמטנה" שלא יאמר אדם מפני מה אמרה תורה וכו' לא שיאכלו העניים, הריני מכניסם לתוך ביתי ומחלקם לעניים ת"ל "והשביעית תשמטנה וכו'" מגיד שפורץ בה פרצות.

כאן נראה כי ישנו צורך בפעולה של האדם באמצעות פריצת פרצות בגדר השדה, ורק על ידי כך מתקיימת מצוות ההשמטה והפירות מופקרים.

ניתן לומר כי לדעת הבית יוסף התורה מפקירה את הפירות רק כאשר האדם אינו מתנגד לכך, וכאשר האדם מכניס את פירות השדה לביתו ומשאיר את גדירות השדה על כנם הרי הוא מגלה בדעתו שלא נוח לו בהפקר זה. אולם, הרב קוק, במבוא לשבת הארץ (פרק י"א), מסביר את דברי הבית יוסף באופן אחר:

ובאמת לא היתה כלל דעת הב"י כך, שאין שום דין הפקר בשביעית עד שיפקיר הוא בעצמו מפורש, אלא בסתמא אין ספק שכל

מילואים, הרי הדין הוא שמשכיר יכול לאסור בקונם את החפץ המושכר, על אף שהוא משועבד לשוכר, כיון שקונם מפקיע מידי שעבוד. אם כן, כיצד אומרת הגמרא שהתורה מפקיעה את הקרקע לצורך אכילה, הרי אף אם נאמר שלענין אכילת הפירות מפקיעה התורה את הקרקע מן הבעלים, עדיין יש לומר שמקרה זה לא גרוע משכירות שבה אין למשכיר קנין פירות בחפץ ובכל זאת הוא יכול לאסור בקונם את החפץ המושכר, וממילא יש לומר שהקונם שנעשה על ידי בעל השדה מקביל לקונם שנעשה על ידי המשכיר והוא צריך היה להפקיע מידי שעבוד התורה, מה שהיה אוסר את מודר ההנאה בכניסה לשדה?

יש שתירצו כי אם נאמר כדעת המבי"ט, שרחמנא אפקריה לקרקע, הרי שהתורה מפקיעה גם איסור קונם שנובע מצד המדיר, וכשם שהתורה הפקיעה את איסור גזל כך הפקיעה גם איסורי קונמות. אולם, לשיטת הבית יוסף עדיין קשה, שכן כאשר האדם הוא המפקיר את שדהו לצורך אכילת פירות, לא שייך לדבר על הפקעת איסור קונמות על ידי התורה.

ב. איסורי מלאכות - שביתת האדם או שביתת הארץ?

מצווה נוספת הקשורה לשמיטת הקרקעות היא שביתת הארץ ממלאכות: "בחריש ובקציר תשבות". השאלה היסודית בהגדרת מצווה זו היא האם מדובר במצווה שמוטלת על הקרקע, שהארץ תשבות, וכלשון הפסוק "שנת שבתון יהיה לארץ", או שמא מדובר במצווה המוטלת על האדם, שלא יעשה מלאכות קרקע בשנה השביעית. ובפשטות נחלקו בכך:

ולפי ההסבר שהעלנו השאלה מתורצת: אכן הפירות הופקרו באמצעות אפקעתא דמלכא, אולם יש צורך גם בהפקרו של האדם, ומזה הראיה על כל הפקר שהוא חל רק אם יהיה לעניים ולעשירים כאחד.

לסיום פרק זה נזכיר בקצרה שתי קושיות על שיטת הבית יוסף, אם סובר שמצוות ההפקר תלויה באדם בלבד, שעדיין אינן מיושבות.

כתב הרמב"ם (כלאים פרק ה' הלכה ח):

אחד הנוטע ואחד המקיים, כיון שראה כלאים צמחו בכרמו והניחם הרי זה קדש. ואין אדם מקדש דבר שאינו שלו, לפיכך המסכך גפנו על גבי תבואתו של חברו קדש גפנו ולא נתקדשה התבואה. סכך גפן חברו על תבואתו קדש תבואה ולא קדש גפן חברו. סכך גפן חברו על תבואת חברו לא קדש אחד מהן, ומפני זה הזורע כרמו בשביעית לא קדש. **הרמב"ם** אומר שהזורע כרמו בשביעית לא נאסר הכרם משום שכרמו אינו שלו. והנה, בהלכה זו מדובר בעובר עבירה שמן הסתם אינו מפקיר את שדהו בשביעית, שהרי הוא זורע כעת. לדעת הבית יוסף אין בשמיטה אפקעתא דמלכא אלא הפקר האדם, ואם כן מדוע קובע הרמב"ם שהכרם אינו שלו? לכאורה זו ראייה חזקה לשיטת המבי"ט.

האבני מילואים (סימן ע"ב ס"ק ב') מקשה על הגמרא בנדרים שהובאה לעיל, האומרת שקרקע השדה מופקרת גם היא בשמיטה לצורך אכילת הפירות, ולכן מעיקר הדין יכול היה המודר הנאה ליכנס לשדה חברו. שואל האבני

כאשר גוי עובד בקרקע, הארץ עדיין שובתת, וממילא, אף אם נקבל את יסודו של המהרש"ל, שיש מצווה בשביתת הארץ, אנו מסיקים להלכה כמהרי"ט שמוותר לגוי לעבוד בשביעית בקרקע של ישראל. בהמשך שם כותב הרב קוק שמדברי הרמב"ם בספר המצוות מוכח שאין הברל בין הציווי 'שנת שבתון יהיה לארץ' ובין 'בחריש ובקציר תשבות', ושניהם מתפרשים כציווי על האדם ולא על השדה, ודלא כמנחת חינוך. את הסתירה בין הכותרת להלכות שמיטה לגוף ההלכות חוזר ומתיר כפי הסברו לעיל, שהארץ שובתת כל זמן שגוי עובדה ולא ישראל.

המחלוקת היסודית בגדר המצווה תלויה גם בפשט הגמרא בעבודה זרה (דף טו ע"א), האומרת כי אף על פי שיש איסור למכור בהמה לגוי, רב הונא זבין היא פרה לעובד כוכבים, ותלה ב"אימור לשחיטה זבנה".¹

ראיה שתולים לקולא, מביאה הגמרא ממשנה בשביעית (פרק ה' משנה ח'): דתנן, בית שמאי אומרים: לא ימכור אדם פרה החורשת בשביעית, ובית הלל מתירין, מפני שיכול לשוחטה. אמר רבה: מי דמי התם אין אדם מצווה על שביתת בהמתו בשביעית, הכא אדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת. א"ל אביי: וכל היכא דאדם מצווה אסור והרי שדה, דאדם מצווה על שביתת שדהו בשביעית ותנן בש"א לא ימכור אדם שדה ניר בשביעית וב"ה מתירין מפני שיכול להובירה. **אביי** מדמה את שביתת שדה בשביעית לשביתת בהמתו בשבת, ומשמע כדברי המהרש"ל,

המהרש"ל (חכמת שלמה בבא מציעא דף צ ע"א) והמנחת חינוך (מצוות קי"ב, שכ"ו, שכ"ט, רצ"ח) סוברים שאין לתת לגוי לעבוד בקרקע של ישראל בשביעית כיון שהמצווה היא בשביתת הקרקע, ואילו המהרי"ט (יו"ד חלק ב' סימן נ"ב) חלוק וסבור שניתן להשכיר לגוי את הקרקע בהבלעה.

הרמב"ם בספר המצוות הגדיר את מצוות השביתה ממלאכות כך:

והמצוה הקל"ה היא שצונו לשבות מעבודת הארץ בשנה שביעית והוא אמרו ית' "בחריש ובקציר תשבות". וכבר נכפל הצווי הזה פעמים ואמר "שבת שבתון יהיה לארץ". וכבר קדם לנו אמרם האי שבתון עשה הוא. ואמר יתעלה גם כן "ושבתה הארץ שבת לה". וכבר התבארו משפטי מצוה זו גם כן במסכת שביעית. ואין חובתה מן התורה אלא בארץ ישראל.

מלשון הרמב"ם משתמע שהמצווה מוטלת על האדם ולא על הקרקע. כך גם נראה מתחילת הלכות שמיטה (פרק א' הלכה א): "מצוות עשה לשבות מעבודת הארץ ועבודת האילן בשנה השביעית". אולם, בכותרת להלכות שמיטה כותב הרמב"ם שהמצווה היא "שתשבות הארץ ממלאכתה בשביעית", ומשמע שמדובר באיסור על הארץ.

הרב קוק בשבת הארץ (קונטרס אחרון לפרק א' הלכה א) טוען שאמנם בכותרות משמע שהמצווה היא שהארץ תשבות, אך שביתת הארץ מתבטלת רק על ידי עבודה של בר חיובא. לכן,

1 והמשנה שאוסרת מיידי בבהמה טמאה, או כשהגוי מפרש שלא קונה לשחיטה - רש"י שם.

שגם עבודת גוי בשדה ישראל נאסרת בשביעית, כשם שעשיית מלאכה בבהמת ישראל בשבת עבור גוי אסורה. וכן מדויק מדברי רש"י במקום: אדם מצווה על שביטת שדהו - שנת שבתון יהיה לארץ.

אולם, תוספות (ד"ה מי דמי) מסבירים באופן אחר:

נראה לפרש התם אין אדם מצווה על שביטת בהמתו בשביעית פירוש לפי שאין האיסור תלוי בגוף הבהמה אלא בגוף הקרקע ואפילו השאיל פרתו לעובד כוכבים לחרוש בה בשביעית אין שום איסור שביעית על הבהמה דאין כאן גנאי ויש להתיר למכור לישראל חשוד מטעם תלייה דאימר לשחיטה זבנה אבל גבי שבת שהאיסור תלוי בגוף הבהמה ואיכא איסור לבעלים אם יחרוש בו העובד כוכבים לפיכך אין להתיר למכרה מטעם תלייה דשחיטה ופריך והרי שדה דאדם מצווה על שביטת שדהו וכשהוא ביד ישראל אחר יש בו איסור דאורייתא אם זרע בו הישראל ותלינן להיתרא.

בדבריהם מפורש כנגד דברי המהרש"ל והמנחת חינוך: רק כאשר ישראל אחר עובד בשדה מתבטלת שביטת השדה, ולא בעבודה על ידי גוי, וכפי שהציע הרב קוק.

תוספות הרי"ד הסביר את הקושיה שלא כהבנת המנחת חינוך והמהרש"ל, ובמסקנתו סבור שאסור להשכיר לגוי בשביעית משום שביטת הקרקע:

קשיא לי טובא, ומי דמי ציווי דשביטת שדהו בשביעית וציווי דשביטת בהמתו בשבת, ציווי דשביטת שדהו בשביעית אינו אלא שלא יעשה הוא מלאכה בשדהו, אבל אם השכיר

שדהו לחשוד על השביעית אינו עובר המשכיר ואין בו אלא משום ולפני עור לא תתן מכשול, ולהשכיר שדהו לגוי בשביעית אין בו איסור תורה כלל דלא נצטוו ישראל על שביטת קרקע אלא שלא יעשו בהם מלאכה, אבל שביטת בהמתו בשבת בין על ידו בין על ידי גוים אסור מן התורה דהכי קא מזהיר קרא "למען ינוח שורך וחמורך כמוך" חייב ליתן לו נייח שלא יעשה בהם מלאכה. אפילו על ידי גוים... ויש לומר דבשביטת קרקע הזהרנו בשביעית כדפירש המורה דנפקא לן משבת שבתון יהיה לארץ ואסור להשכיר שדהו לגוי בשביעית אבל בשבת לא הוזהרנו על שביטת קרקע.

ג. גדר שמיטת כספים

אותה שאלה יסודית שבה דנו בהפקר הקרקעות, עולה גם בשמיטת כספים - האם השמיטת הכספים נעשית על ידי התורה, או שמא האדם מצווה להשמיט את החובות, וכל זמן שלא השמיט המלוה הרי שהחוב עדיין קיים.

כתב הרמב"ם (שמיטה פרק ט', הלכה א-כט):

מצות עשה להשמיט המלוה בשביעית שנאמר "שמוט כל בעל משה ידו", והתובע חוב שעברה עליו שביעית עבר על לא תעשה שנאמר לא יגוש את רעהו ואת אחיו...

כל המחזיר חוב שעברה עליו שביעית רוח חכמים נוחה הימנו, וצריך המלוה לומר למחזיר משמיט אני וכבר נפטרת ממני, אמר לו אף על פי כן רצוני שתקבל - יקבל ממנו שנאמר לא יגוש והרי לא נגש, ואל יאמר לו בחובי אני נותן לך אלא יאמר לו שלי הם ובמתנה אני נותן לך.

בכתובות בהכותב (דף פו ע"א) על פריעת בעל חוב מצוה שהיא אי לא בעי למיעבד מצוה מאי, א"ל תניא במה דברים אמורים במצות לא תעשה אבל במצות עשה כגון שאמרו לו עשה סוכה ולולב ואינו עושה - מכין אותו עד שתצא נפשו.

אולם, האור זרוע (חלק ד', פסקי עבודה זרה סימן ק"ח) חולק על כך ולשיטתו מדובר באפקעתא דמלכא:

ולא נהירא מה שכתב שאין לזה יכול לעכב חובו אלא על פי מלוה עד שיאמר משמט אני, אלא אפילו הוא תובעו בבית דין לפרוע ואומר איני משמט לא יחוש הלוה על דבריו מפני שהתורה השמיטתו.

מקובל בדברי הפוסקים שהיראים יחיד הוא בשיטתו, ולהלכה שמיטת כספים היא אפקעתא דמלכא (ע' בית יוסף חו"מ סימן סז).

החזיר לו חובו ולא אמר לו כן, מסבב עמו בדברים עד שיאמר לו שלי הם ובמתנה נתתם לך, ואם לא אמר לא יקבל ממנו אלא יטול מעותיו וילך לו.

נחלקו הראשונים האם שמיטת הכספים נעשית על ידי התורה או שמא האדם הוא המשמט באמירת 'משמט אני'. היראים (מצווה קס"ד) סבור שהאדם צריך להשמיט:

וחוב שעבר עליו שביעית אינו רשאי לזה לעכבו אלא על פי מלוה, שכל זמן שלא השמיטו מלוה חייב לפרוע. אלא לזה יזמין מלוה לדין שישמיט לו חובו כאשר צוה היוצר, ובית דין יחייבו למלוה לומר משמיט אני כאשר צוו חכמים, כדתנן בסוף שביעית ומייתנין לה בהשולח (דף לו ע"ב): המחזיר חוב לחבירו בשביעית צריך שיאמר משמיט אני, ואם אמר אף על פי כן יקבל ממנו שנאמר וזה דבר השמיטה. ואם אינו רוצה המלוה לומר משמיט אני יכפוהו בית דין, כדתניא